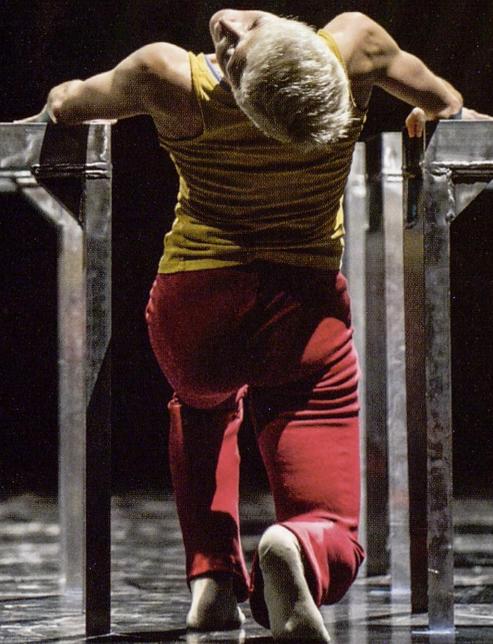


NASJONAL  
OPERAEN  
NASJONAL  
BALLETTEN



# BACK TO THE *FUTURE*





→ STEPTXT

**Koreografi, scenografi, kostymer og lysdesign:** William Forsythe  
**Musikk:** J. S. Bach, *Chaconne fra Partita nr. 2 i d-moll*, BWV 1004 for fiolin solo, spilt av Nathan Milstein  
**Lisens:** William Forsythe, representert ved Verlag der Autoren, Frankfurt, Tyskland

**Iscenesetter / innstudering:** Thierry Guiderdoni  
**Prøveledere:** Hedda S. Cooke, Thierry Guiderdoni, Christopher Roman  
**Produsent:** Anette Edmunds

**Urpremiere:** 11. januar 1985, Compagnia Aterballetto, Reggio Emilia  
**Norgespremiere:** 14. november 2013, Den Norske Opera & Ballett

---

→ ONE FLAT THING, REPRODUCED

**Koreografi, scenografi, lysdesign:** William Forsythe  
**Musikk:** Thom Willems, *One Flat Thing, reproduced*  
**Kostymer:** Stephen Galloway  
**Lisens:** William Forsythe / Forsythe Productions, representert ved Verlag der Autoren, Frankfurt, Tyskland

**Iscenesetter:** Christopher Roman  
**Innstudering:** Thierry Guiderdoni, Christopher Roman  
**Prøveledere:** Thierry Guiderdoni, Christopher Roman, Sissel Westnes  
**Produsent:** Anette Edmunds

**Urpremiere:** 2. februar 2000, Ballett Frankfurt  
**Norgespremiere:** 21. oktober 2015, Den Norske Opera & Ballett, Hovedscenen

---

→ TIMELAPSE

**Koreografi, kostymer:** Alan Lucien Øyen  
Koreografien er utviklet i samarbeid med danserne  
**Musikk:** Alexandre Desplat, Arcade Fire, Billie Holiday, Carter Burwell And The Band, Craig Armstrong, Curtis Williams med fler  
**Tekst:** Alan Lucien Øyen, med utdrag fra Stephen Hawkings *A Brief History of Time*. Sitat fra Robert Marshalls *Blood of Angels*  
**Scenografi:** Åsmund Færavaag  
**Lysdesign:** Martin Flack  
**Lyddesign:** Gunnar Innvær

**Iscenesetter:** Alan Lucien Øyen  
**Prøveledere:** Christopher Kettner, Alan Lucien Øyen  
**Produsent:** Mimi Cejka

**Urpremiere:** 21. oktober 2015, Den Norske Opera & Ballett, Hovedscenen

# BACK TO THE FUTURE

Ballettsjef: Ingrid Lorentzen

I REDAKSJONEN:

Jannicke Mohr, redaktør  
Ingrid Lorentzen, ballettsjef  
Mimi Cejka, produsent  
Anette Edmunds, produsent  
Lene Jacobsen, informasjonssjef  
Erik Berg, foto  
Kaja van Domburg, design

Ansvarlig utgiver: Den Norske Opera & Ballett  
Administrerende direktør: Nils Are Karstad Lysø

Trykk: 07 Media AS

På omslaget:  
Lisa Nielsen / *One Flat Thing, reproduced*  
—  
Clair Constant / *Timelapse*

← Maiko Nishino og Silas Henriksen / *Timelapse*



## KJÆRE PUBLIKUM!

---

Kan vi snakke om fortid, framtid og ballett samtidig? Ballettens historie går riktig nok flere århundrer tilbake, og vi som bedriver kunstformen, tror den har et langt og rikholdig liv foran seg. Men som utøvelse og uttrykk skjer ballett kun i øyeblikket. Solisten som strekker beinet til «6 o'clock» over hodet og *forbi*, så publikum gisper, kan ikke bli stående slik. Vi vet jo det. Er det ikke også derfor vi gisper?

Slike umulige øyeblikk er det mange av i verkene til William Forsythe. Amerikaneren har utvidet ballettens muligheter – og dermed forandret ballettens framtid. Med ekstrem presisjon og romfølelse, svimlende virkemidler, banebrytende elektronisk musikk signert fast makker Thom Willems, har Forsythe blitt en omsvermet koreograf – ja, en som har definert vår kunstart. Men han har også utfordret vår estetiske sans og selve ideen om ballett. For hvor langt kan man strekke ballettspråket og fremdeles insistere på at det er klassiske bevegelser vi ser?

– Dette er ekstremballett, sier Melissa Hough, som strekker kroppen til det ytterste i *Steptext*. Med seg har hun blant andre Gakuro Matsui, som ser Forsythes verker som «framtidens ballett».



I *One Flat Thing, reproduced* kjemper 14 dansere for tilværelsen blant ubarmhjertige flater av stål, bordplater, som med dansernes og publikums forestillingsevne blir både fordums farer og nåtidige hindringer.

*Steptext* er fra 1985, samme år som blockbusterfilmen *Back to the Future*.

Den skulle bli en av huskoreograf Alan

Lucien Øyens favorittfilmer – og kanskje en av grunnene til at han ble så opptatt av tid? Nostalgikeren Øyen ser på seg selv som «Back» og Forsythe som «Future». Han er en særegen kunstner, Øyen, som makter å skape naturlige bånd mellom teater, dans og film – ofte med en virvlende kreativ prosess.

Nå har han gjort det igjen: på bare en måned skapt et nytt verk for den store scenen. Han har fått danserne til å strekke seg, og skru ned tempoet, alt mens skjelettene minner oss om det ubønnhørlige spørsmålet: Når er det vår tur til å dø?

Ved å undersøke hva tid er, stiller han også spørsmål ved hvem *vi* er, som går rundt med disse forestillingene om fortida, disse forventningene til – eller redselen for – framtida?

Framtida er jo her allerede. Det er bare å skru ned tempoet og skjerpe sansene, så tar tida seg av resten.

Velkommen inn!  
Ingrid Lorentzen, *ballettsjef*

# BALLETTE *EKSTREMIST*

William Forsythe er koreografen som driver danserne sine til yttergrensene. Og som både elses og hates.

---

TEKST: MARIA BØRJA

---

**For 30 år siden skapte han** den både lekke og forstyrrende *Steptext* – med en kvinne i knallrød trikot og tre menn. I 2000 tok han bordene fatt og skapte *One Flat Thing, reproduced*. Amerikanske William Forsythe har siden 1973 bodd i Tyskland, og blitt kjent som en kompromissløs fornyer av den klassiske balletten. Men han har også gjort seg upopulær – blant annet er han blitt kalt «ballettens Antikrist». Det er kanskje slikt man risikerer når man fornyer noe som har flere århundrer på baken?

– «**What else could this be?**» («Hva annet kan dette være?») Spørsmålet går gjennom hele Bills produksjon, sier Christopher Roman, som iscenesetter Forsythes balletter i Oslo sammen med Thierry Guiderdoni – begge tidligere Forsythe-dansere.

– Alt er del av et DNA, der trådene er et resultat av en masse historie og informasjon som Bill har stilt spørsmål ved.

– **Det høres nesten ut som forskning?**

– Absolutt! Det finnes alltid en hypotese som må testes.

Da amerikanske Christopher og franske Thierry oppsøkte Forsythe, var det fordi de ville være med å utforske hvor langt det klassiske vokabularet kunne strekkes.

– Det endte opp med å være grenseløst, sier Christopher. – Jeg elsket ballett og Balanchine, men det var bare én måte du fikk gjøre det på. I Bills arbeid var det alltid utvikling og ekspan-

– Jeg utfordres til å åpne sansene mine, og være *superoppmerksom* både på hva jeg gjør og alt som skjer i rommet. Denne kontakten med helheten må jeg ha gjennom hele verket. Alt er så nøyaktig, og denne nøyaktigheten utfordres konstant gjennom signalene vi gir hverandre. Derfor må jeg være påpasselig hele tida, hvis ikke kan det gå helt galt  
– **jeg kjemper for livet!**

Yoshifumi Inao, *One Flat Thing*, reproduced

sjon. Selv når verket var ferdig, var det bevegelse: Ideer sprang ut av ett verk og over til et nytt, og ble til nye ideer og muligheter. Danserne fikk ha sitt individuelle uttrykk og tolkning, og vi fikk bidra i den kreative prosessen.

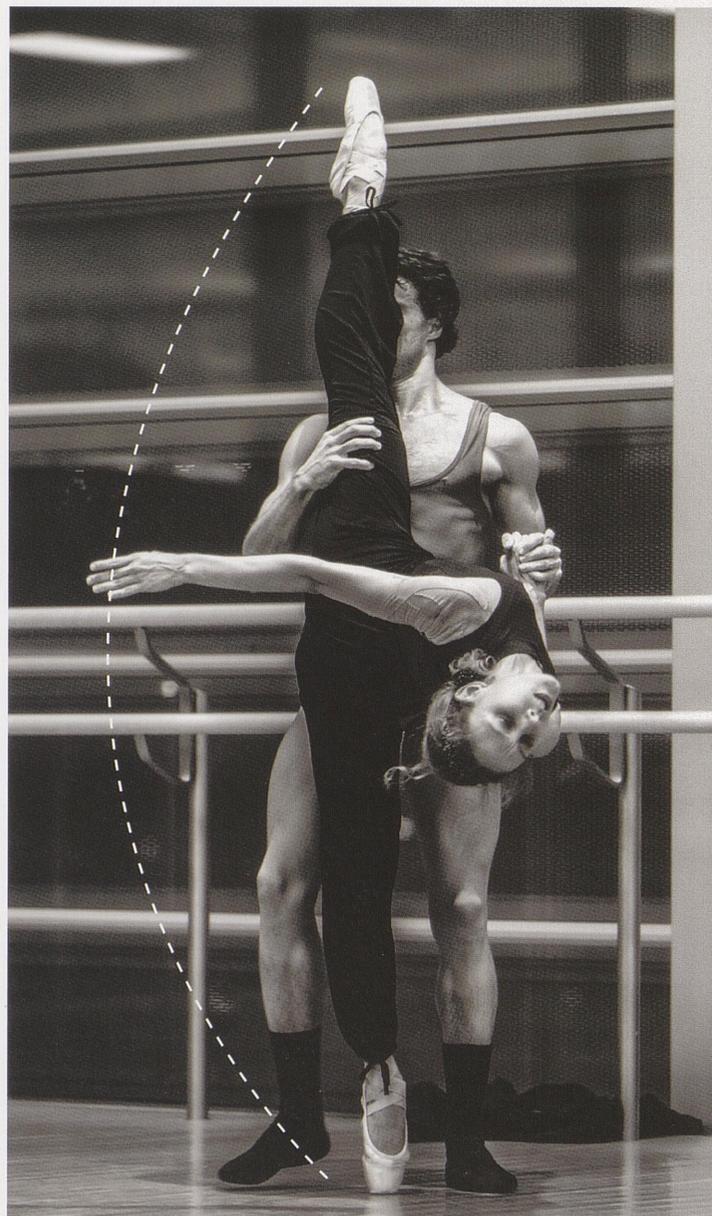
**Begge var med da** *One Flat Thing*, reproduced – også kalt «Table Dance» – ble skapt. Balletten er et sinnrikt system der 14 dansere skyver på, sklir langs, hopper over og kryper under 20 bord. Christopher og Thierry kan den inn og ut – likevel er den ny hver gang. Og alltid på kanten av hva som er mulig.

– Verket blir aldri perfekt, sier de i prøve med Nasjonalballettens dansere, to uker før premiere. – Hvis dere kommer til perfektjon, da dør det. Dere skal kjempe, hver gang, og feile, hver gang. Det er kampen som er viktig.

En kamp? For tilværelsen? For å holde seg på beina? Begge! Verket sprang ut av en ballett om polfareren Robert Scotts feilslåtte forsøk på å være første mann på Sydpolen. Forsythe og danserne var opphengt i den industrielle revolusjon, med all sin teknologi og oppfinnelser – og ironien i hvordan vekten av alle disse tingene førte ekspedisjonen i døden.

– Tanken om innsats, prøving og feiling er sentral, sier Christopher.

– Det er som i livet. Du jobber ræva av deg, og så ser du noen med mindre erfaring gå forbi deg. Det skjer hver dag. Det å prøve og feile eller lykkes – det er menneskets natur.



– Forsythe driver deg til *ytterpunktene* – fysisk og mentalt. Det finnes ingen annen måte å danse ham på enn **fullt ut**. Selv når vi bare skal markere, ender vi med å ta oss helt ut. Verkene hans oppmuntrer oss også til å ta egne valg. Vi får informasjon om hvor vi skal, men må selv finne fram innenfor den rammen. Det skiller seg fra klassisk ballett, med spesifikk telling, plassering og musikalitet, og er veldig givende.

Kathryn Walsh Thomas, *One Flat Thing*, reproduced

En av danserne i Nasjonalballetten ser *One Flat Thing*, reproduced som et samfunn i møte med vill natur, der danserne må kjempe for å overleve. En annen ser en parallell til lagsport og jakt: Alle må være i øyeblikket, og både reagere og lede. Timing er alt, og følger de ikke med på hverandres signaler, går det galt. En bevegelse fra én danser fører til en reaksjon hos fem andre, som igjen utløser nye reaksjoner – som en flerdimensjonal dominorekke.

– Det er som bakterier som sprer seg, sier Christopher.

**Også *Steptext* er en kamp** – på en annen måte. Den handler ganske enkelt om en kvinne og hennes forhold til tre menn, men er langt fra enkel å danse: Kvinnen skal gå så langt hun overhodet kan, strekke kroppsdelene til ytterpunktet, være på kanten av hva som er mulig å få til.

– Dette er ekstremballett, sier Melissa Hough, en av tre kvinner som gjør *Steptext* i Oslo. – Det finnes ikke et øyeblikk der du ikke

strekker, vrir eller bøyer deg maksimalt.

– *Steptext* handler om en følelse av risiko.

Når det ser ut som om hun holder på å falle, så *skal* hun nesten falle, sier Christopher.

Forsythe var mer interessert i danserens kamp og i hvordan hun velger å komme seg ut av de ekstreme posisjonene, enn i de perfekte utfallene.

*Steptext* brøt også andre konvensjoner i 1985 – den var ikke rent performativ.

– Det er lys i salen i begynnelsen fordi Bill vil at også tilskuerne skal være eksponert, sier Thierry. – For et publikum som er vant til å høre Bach, er det ubehagelig at musikken kuttet og spilles så høyt. Og det er meningen. Han vil ha publikum til å reagere, vri seg i setene. De skal ikke bare bli underholdt, men gjøre seg opp en mening – om det så er å elske eller hate det.

Teppet som plutselig faller, midt i balletten, er et annet distraksjonsmoment.

– Ved premieren begynte folk å klappe, sier Thierry. – De trodde balletten var ferdig,

mens han brukte det som en effekt, nesten som en ...

– **Giljotin?**

– Ja!

– Folk ble sinte, sier Christopher. – Det er som et filmklipp, eller som å bytte kanal. Det var veldig MTV før MTV fantes.

– **Koreografi handler ikke om trinnene**, men om organisering – av kroppen, av kroppen med andre kropp, eller av kroppen i omgivelser og rammer, sa Forsythe i intervjufilmen *Just Dancing Around* fra 1994. Så mange år og verk senere, går det an å beskrive Forsythes koreografi generelt?

– Oh God, no, svarer Christopher, før han likevel prøver:

– Det handler alltid om *muligheter*. Og det er autentisk klassisme. Alle bevegelsene kommer fra klassisk ballett, og som i klassisk ballett tegner danserne buer, sirkler og linjer i rommet. Det er ikke modernisering, der folk vrir og vender på seg. Tvert om er det rent og definert.



– Det er ikke noe mål eller noen grenser i dette verket – vi vet aldri hvor mye mer vi kan gjøre eller hvor mye lenger vi kan ta det, men det er en stor glede å forsøke å uttrykke kroppens *maksimale muligheter*. Selv om Forsythe har skapt ballett i veldig mange år, og *Steptext* er skapt for 30 år siden, føler jeg at verkene hans kommer fra framtida.

Gakuro Matsui, *Steptext*



Melissa Hough og Osiel Gouneo / *Steptext*



Camilla Spidsøe og iscenesetter Thierry Guiderdoni

Thierry nevner *dekonstruksjon*, et mye brukt begrep om Forsythe. Christopher protesterer:

– Det ville bety at balletten er stykket opp i biter, men bevegelsene er helt intakt. Jeg vil heller si at han gir ideen om klassisk ballett et nytt *arrangement*. Og han kan arrangerer ting som ingent andre.

– **Hvordan får dere danserne til å se linjer og former i rommet?**

– Det tar tid, men er viktig, sier Christopher, og eksemplifiserer:  
– Én tegner en sirkel som en annen tegner en mindre sirkel inni. De må starte og slutte samtidig. Jeg bryr meg ikke om sirkelen er i glitter eller blå eller Justin Biebers ansikt utover himmelen, men de må se den.

«**Så fordømt kul**», skrev Dagbladet i 2010 om Forsythes *Enemy in the Figure*. Det er en kulhet som skal fortsette å leve, uansett koreografens skjebne. Myten om at ingen får framføre Forsythes balletter etter hans død, stemmer nemlig ikke. Det forsikrer Christopher, som sitter i styret som forvalter Forsythes rettigheter:

– Rundt 35 arbeider skrinlegges, noen vil bare brukes i undervisning, mens verker som *The Second Detail*, *In the Middle*, *Something Elevated*, *The Vertiginous Thrill of Exactitude*, *One Flat Thing, reproduced*, *Approximate Sonata* og *Steptext* fremdeles vil vises.

Men ingenting tyder på at Forsythe er trett av dage. Da hans eget kompani ble overført til nye hender og omdøpt til The Dresden Frankfurt Dance Company tidligere i år, ble Forsythe – snart 66 – danseprofessor i California. I vår ble han utnevnt til ny huskoreograf ved Paris Opera Ballet, der han i juli 2016 presenterer et nytt verk.

Før den tid er han aktuell med flere utstillinger, blant annet er hele museet for moderne kunst i Frankfurt viet Forsythes installasjoner, eller koreografiske objekter, filmer og andre arbeider. Her inviteres publikum inn, for eksempel til å bevege seg mellom bevegelige pendler eller ballonger, uten å røre dem.

– Målet er å få folk til å forstå koreografi ved å invitere dem til å bli koreografert, sier Christopher, som skal lede en workshop der. Utstillingen står ut januar 2016.



– Hvis dans bare gjør det vi forventer, vil den gå ut på dato. Jeg fortsetter å teste grensene for hva ordet koreografi betyr, sa William Forsythe til New York Times i 2007. Åtte år senere er han stadig like aktuell. Foto: Dominik Mentzos

– Forsythe er den mest fundamentale koreografen jeg har jobbet med. Man kan sammenlikne stilen hans med funksjonalistisk arkitektur, der du ser bærebjelkene og betongen i konstruksjonen – det å pakke inn konstruksjonen, kaller han bullshit. Jeg elsker hvordan han helt konkret utfordrer oss til å være i øyeblikket, og liker balansen mellom koreografien som er satt og det jeg er forventet å fylle inn selv. Jeg husker da han i 2008 sa til Kathryn

og meg: «*Come on, guys, do something with it! I am not the dance police*». Jeg elsker den tilliten.

Kristian Støvind, *One Flat Thing, reproduced*





Iscenesetter Christopher Roman og Douwe Dekkers



Gakuro Matsui og Melissa Hough / *Steptext*

– Forsythe er som en forsker eller matematiker forkledd som koreograf, med verk om geometri, anatomi og energi. Det handler mindre om å få en danser til å holde en vakker posisjon, og mer om prosessen med å finne fram til de **ekstreme posisjonene**. Som danser vil jeg bruke min teknikk og musikalitet, og energien i dem jeg danser med, til å nå det euforiske nivået vi kan oppleve på scenen. Der er Forsythes koreografi effektiv. Trinnene er intelligent skapt og satt sammen – de jobber med kroppen din, ikke mot. Dessuten får dansere som gjør Forsythe en egen konsentrasjon, driv og selvtillit på scenen. ***Kjemien er elektrisk!***

Melissa Hough, *Steptext*



– Forsythe tar utgangspunkt i den klassiske teknikken, hvorpå han vil gjøre bevegelsene større og *tøye de fysiske reglene*. Ved å utfordre klassisk ballett med arkitektoniske aspekter i bevegelsene og rommet, tar han kunstformen til det ekstreme. Utfordringen for oss blir å ta fysikken lenger enn vi er vant og trent til. Bonusen er at vi får en viss frihet til å *tolke og utforske selv* – og at det generelt er gøy å danse verkene hans. Man trenger ikke noen bedre grunn enn det!

Aarne Kristian Ruutu, *One Flat Thing*, reproduced og *Steptext*





Alan Lucien Øyen

# NYSKAPENDE NOSTALGIKER

– Jeg vil bevege folk i alt jeg skaper, sier huskoreograf Alan Lucien Øyen (37). I sin nye ballett går han både til fortida og framtida – deriblant døden.

---

TEKST: MARIA BØRJA

---

Å overvære en prøve på Alan Lucien Øyens *Timelapse* er som å kombinere avspenning og spurting:

- Dans saktere!
- Strekk armene lenger ut.
- Enda større bevegelser, og enda mykere.
- Laaange skritt!

Det handler om tid: fortid og framtid, nået og nostalgi. På scenen står 22 dansere, deriblant folk som Silas Henriksen, nylig hjemkommet fra Nederlands Dans Theater, Maiko Nishino, aktuell med egen film, Osiel Gouneo, viden kjent for sine piruetter og sprang, Camilla Spidsøe, nylig utpekt til årets danser av Gerard Davis i magasinet *Dance Europe*, og Daniel Proietto, internasjonalt prisvinnende danser og koreograf.

De er sterke, estetiske, ekspressive dansere. Og de har dårlig tid, knapt fire uker. Kunne det egentlig passet bedre?

– **Når jeg tenker på tid**, tenker jeg på alle menneskene som kommer og går, og på at hvert øyeblikk er nytt, sier Alan i kantina en høstmorgen.



Silas Henriksen, Gakuro Matsui og Daniel Proietto / *Timelapse*

Helt fra han var liten har tid fått ham til å undres, lengte, drømme, skape. Og da Ingrid Lorentzen spurte ham om å følge opp *Petrusjka*, hans første ballett på Hovedscenen høsten 2013, nærmet det seg 21. oktober 2015. Datoen Marty og Doc reiser til helt i slutten av den amerikanske ungdoms-

filmklassikeren *Back to the Future*. «Det må vi gjøre noe med!» sa Alan til ballettsjefen. «La oss markere at vi har kommet til framtida!»

– Jeg så filmen om og om igjen da jeg var liten. Det gjorde vi den gangen, sant, vi satte på den samme videokassetten en gang til?

Han ler, klar over nostalgien i å synes det er synd at VHS-kassetten har gått tapt.

– Og da toeren kom, der de reiste til den datoen, tenkte jeg, Gud, så lenge til! Men det er *nå*!

Ved prøvestart så han seg selv i speilet i heisen. Akkurat den dagen hadde han semskede skinnsko på, men klærne kunne tilhørt en tolvåring (en høy tolvåring, i så fall). Han lurer:

– Hvorfor er jeg nostalgisk? De kledde seg jo ikke i 30-tallsklær på 60-tallet. Men *nå* gjør vi det, nå tar vi på oss boblevesten fra 1985!

Boblevesten er gjerne barnslig knallrød, som den Marty (Michael J. Fox) har på seg i filmen, og som får folka på 1950-tallet til å tro at han er astronaut.

– Jeg vet ikke hvorfor det er sånn, at flere og flere ikke vil bli voksne. Men det er noe tidstypisk i hvordan vi kjører på og kjører på, helt til vi møter veggen.

**Inspirert av et tidssitat** av forfatteren Michael Marshall, har han forsøkt å fange «flyten i nået»: Danserne gjør og gjør, inntil bevegelsene stopper, og de nærmest blir stående og vente. For koreografen er besatt av venting:

– Det er det beste jeg vet! Det er noe med å bli fortalt at nå er det ingenting jeg kan gjøre, nå må jeg bare sitte her, som gjør at jeg kan slappe av.

I prøveperioden bruker han ventingen bevisst:

– Jeg pusher jo på, men venter også, på at ting skal tikke inn, oppstå. Sånn håper jeg resultatet blir mindre konstruert, og mer levende, sier han.

Han har jobbet med å få fram naturlige, uanstrengte bevegelser: – Som når du ligger på ryggen med armene opp, og lar armene falle av tyngden, uten å holde igjen ... Om vi får til den kvaliteten i dansen, krever det mindre energi. Det skaper et overskudd, og det blir mer behagelig å se på.

Han vil skape gjenkjennelighet:

– Det er mye affeksjon i bevegelse og i dans, men jeg prøver å finne mennesket inni bevegelsen. Jeg vil se en som ikke bare *gjør*, men som står i det, og tar egne valg. Et element jeg liker er ombestemmelse, at en karakter plutselig går i en annen retning. Det blir som å se på mennesker i verden.

**Alan er født 1. januar 1978.** Han har et sterkt forhold til 1980-tallet, men også til teatret: I barndommen kunne han se samme forestilling kveld etter kveld på Den Nationale Scene, der faren jobbet. Fra han i 1995 så sin første danseforestilling, gikk det ni effektive år – han begynte å danse, tok ballettutdannelse og jobbet i ulike kompanier – til han skapte sin første ballett.

I 2006 startet han sitt eget kompani, winter guests, og i 2013 ble han utnevnt til huskoreograf for Nasjonalballetten, sammen med Jo Strømgren.

Han jobber med film og teater, skriving og dans. På norsk og engelsk. Reiser like naturlig til Bergen som til USA og Japan – straks skal han til Hong Kong.

– Jeg vil bevege folk i alt jeg skaper, sier Alan, som ikke ser noe skarpt skille mellom tingene han driver med.

Det er en av grunnene til at Ingrid Lorentzen ville ha ham som huskoreograf:

– Så mye strømmer gjennom ham, sier hun, – og ut kommer noe helt unikt.

Og så ba hun ham like godt lage noe som skulle stå «back to back» med William Forsythe, som i 40 år har brutt ny grunn for balletten som kunstform.





*Timelapse*



*Clair Constant / Timelapse*



*Miharu Maki / Timelapse*

«Hva ville Forsythe lagd?». Alan kom selv med svaret: «Noe eget!» Han ringte koreografen, og fikk et svar klart som glass: «Ikke prøv å lage en forbindelse. Gjør det du har lyst til å gjøre!»

«Finnes det noe skumlere enn å skulle dele en kveld med Forsythe?» spurte Alan seg da han sa ja, og: «Hva ville Forsythe lagd?». Han kom selv med svaret: «Noe eget!» Han ringte koreografen, og fikk et svar klart som glass: «Ikke prøv å lage en forbindelse. Gjør det du har lyst til å gjøre!»

Han har aldri jobbet med Forsythe, men med den tidlige Forsythe-danseren Amanda Miller, i hennes Pretty Ugly Dance Company i Köln.

– Mye av geometrien som er nedarvet fra Forsythe, kan du dermed sikkert se i min koreografi. Men det jeg har prøvd å gripe fatt i, er hvordan Amanda beveget seg stort og med absolutt retning, men uten *pushen* du ser hos Forsythe.

Han kaller det «avskrudd energi». Forteller om et konsept de kalte «fake pas de deux», falsk duett:

– Det var duetter der vi støttet hverandre og ga mye vekt, men med ansvar for oss selv.

Alan illustrerer ved å støtte seg mot vinduet:

– Det verste som kan skje hvis partneren slutter å støtte, er at jeg siger sakte sammen. Det er litt som i livet, du kan godt legge hele

vekten til, men du dumper ikke deg selv på et annet menneske. Hvis partneren din forsvinner, må du ikke gå *plash* i gulvet.

**Han har lest mye om tid.** Relativitetsteori og uendelighet, nostalgi og framtidsscenerier. Til å spille ut noe av undringen stiller Clair Constant – også kjent som skyteglad ornitolog i koreografen Alexander Ekmans verk *A Swan Lake* og kontrollerende ballerina i *Resin* – i en type fortellerrolle.

– Hun er tankestrømmen på innsiden, den som prøver å sortere informasjon. Mer enn å fortelle oss hva hun *vet*, skal hun tenke høyt, og prøve å forstå.

– **Er hun en forlengelse av deg?**

– Kanskje, men hun tenker like mye på vegne av oss alle. Jeg håper det blir såpass universelt.

På scenen skal danserne se livstrøtte ut, uten at bevegelsene blir retningsløse.

– **Hvorfor livstrøtte?**

– Det er vel en *memento mori*-greie. Som er noe jeg finner betryggende og beroligende. Det faktum at vi skal ... Det er det eneste vi kan være sikker på. Vi kommer nok til å dø en gang, det vet vi – ja, du kan stryke 'nok'!

**Vi sier gjerne at framtida** så lysere ut før. At den ser dystre ut nå. Men Alan har han kommet over en studie som viser at nostalgi fører til håp:

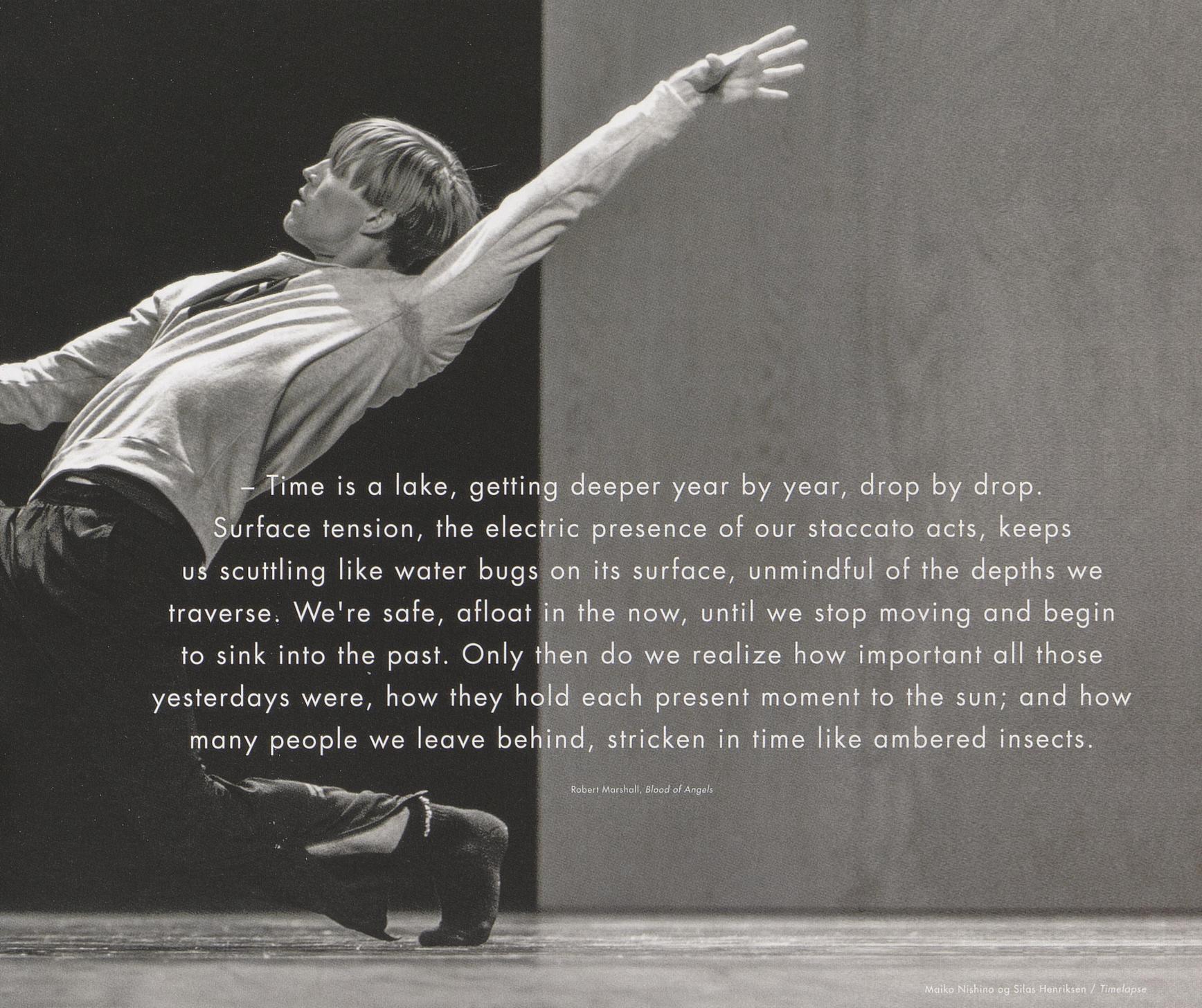
– Og da funker det begge veier. Hvis man romantiserer fortida, nærer det et håp om framtida. Dermed er jeg kanskje ikke så pessimistisk som jeg trodde? Ja, egentlig *må* jeg jo være en optimist, som tok på meg å skulle lage et verk på tre og en halv uke. Point proven!

Det er ikke første gang han jobber intensivt. Den over fem timer lange teaterforestillingen *Coelacanth* – som i fjor ble nominert til fire Hedda-priser, og vant for beste scenetekst – ble skrevet mens prøvene gikk sin gang.

– Jeg romantiserer ikke det å ha dårlig tid, men jeg jobber godt under press, sier Alan, og smiler, for det må jo gå bra:

– Det er godt å ha litt kort tid noen ganger. Så setter man inn det siste giret helt fra begynnelsen av.





– Time is a lake, getting deeper year by year, drop by drop. Surface tension, the electric presence of our staccato acts, keeps us scuttling like water bugs on its surface, unmindful of the depths we traverse. We're safe, afloat in the now, until we stop moving and begin to sink into the past. Only then do we realize how important all those yesterdays were, how they hold each present moment to the sun; and how many people we leave behind, stricken in time like ambered insects.

Robert Marshall, *Blood of Angels*

# HVOR VAR DU DEN **29. AUGUST 1997?**



Om du ikke kan huske det, så fortvil ikke. Det var en dag på det jevne i vår virkelighet. Men i virkeligheten som skildres i filmen *Terminator 2* fra 1991, var det dagen da datamaskinene utløste en global atomkrig for å utrydde menneskeheten.

---

AV EIRIK NEWTH

---

Film- og litteraturhistorien er full av «gårsdagens morgendager» i form av datoer og årstall fra science fiction-fremtider. De fleste av dem er relativt ukjente (som den ovennevnte), mens noen ble en del av vår kollektive bevissthet. Det spørres om ikke mange i dag har et klarere bilde av George Orwells 1984 enn det virkelige året, for eksempel.

Det mest interessante med fremtidsbildene som skjuler seg bak slike datoer er hva de sier om vårt syn på fremtiden. 21. oktober 2015 er et godt eksempel på det. I vår virkelighet en ganske vanlig onsdag, men i *Tilbake til fremtiden 2* er det dagen da Marty McFly (spilt av Michael J. Fox) ankommer fra 1989 med sin tidsmaskin.

Filmens 2015 er et sted hvor biler og rullebrett kan fly, regnvær kommer på bestilling og klær og sko tilpasser seg brukerens størrelse. Hunder luftes av droner, man sender meldinger med telefax (dere unge får google det) og når bittesmå frossenpizzaer puttes i ovnen vokser de seg kjempesvære på sekunder.

Handlingen er et salig sammensurium av treffsikre gjetninger og lattervekkende feilspådommer (ingen iPhone!), som til sammen danner et bilde av en fremtid med teknologien i høysetet. Man kan velge å se på *Tilbake til fremtiden 2* som en hyllest 1950-tallets fremtidsvisjoner,

der far gjerne kjørte til jobben i atomdrevet bil med enorme halefinner mens mor sto på kjøkkenet og holdt robotstekeovnen med selskap.

Men ser man filmen i kontekst (og det bør man jo) blir bildet mer nyansert. For det mest slående med *Tilbake til fremtiden 2* sammenlignet med tilsvarende filmer fra samme periode, som *Blade Runner*, *Mad Max*, *Robocop* og *Terminator*, er dens optimistiske grunntone.

Der genren ellers skildrer et kaldt og maskindominert samfunn, miljøkatastrofer eller en radioaktiv ødemark, kommer Marty til en verden hvor ungdom henger på kafé, folk går på jobb og foreldre frustreres av at ungene ikke klarer å legge fra seg dataspill ved middagsbordet. I grove trekk ganske likt vårt 2015, med andre ord.

Ved å droppe dystopien treffer filmens regissør Robert Zemeckis langt mer presist enn de fleste fremtidsskildrere før og etter ham. Helt utilsiktet formidler filmen et budskap som i vår tid forbindes med den svenske professoren og folkeopplyseren Hans Rosling: Verden blir stadig bedre, og globale trender som fødselstall, velstand og utdanning tyder på en enda lysere fremtid for folk flest.

Likevel viser populære serier som *Hunger Games* og *Divergent*, som handler om at vårt samfunn har gått i oppløsning og er blitt erstattet med brutale diktaturer, at dystopiene fremdeles er fremherskende. En kunstnerisk forklaring på dette finner vi kanskje i den første setningen i Leo Tolstojs *Anna Karenina*: «Alle lykkelige familier ligner hverandre, hver ulykkelige familie er ulykkelige på sin egen måte.»

En trygg verden på det jevne (i praksis de fleste nordmenns hverdag) er storartet å leve i, men vanskelig å gjøre kunstnerisk interes-

sant. At ulykke skaper drama og variasjon har vi visst siden antikken; Ødipus snakker ut med far og mor før problemene topper seg hadde neppe overlevd til vår tid.

Men at tingenes tilstand har vedvart i årtusener, gjør det ikke mindre viktig å sette spørsmåltegn ved dem. Så neste gang noen forteller deg at fremtiden blir forferdelig, bør du kanskje reflektere over hva dystopiene gjør med deg som menneske, og hvordan de påvirker samfunnet forøvrig. Kan de rent ut sagt være noe av forklaringen på at så mange frykter fremtiden, tross alle positive utviklingstrekk?

Filmens 2015 er et sted hvor biler og rullebrett kan fly, regnvær kommer på bestilling og klær og sko tilpasser seg brukerens størrelse. Hunder luftes av droner, man sender meldinger med telefaks (dere unge får google det) og når bittesmå frossenpizzaer puttes i ovnen vokser de seg kjempesvære på sekunder.

---

## Har du tenk på at...

Et argument mot at tidsreiser er mulige er fraværet av «tids-turister» i vår tid. Blir det mulig å reise bakover i tid ville noen fra fremtiden også besøke oss, og hvor er nå de hen? Et motargument er at de er her, men at de bare skjuler seg godt. Og i noen tilfelle ikke fullt så godt. Ta Leonardo da Vinci for eksempel, homofil vegetarianer med hipsterskjegg som tegnet helikoptre og panservogner hundrevis av år før de ble oppfunnet. Bli ikke overrasket om man blant hans etterlatte skisser en dag finner et designutkast til iPhone.

---

## DEAR AUDIENCE!

---

Is it possible to discuss the past, the future and ballet at the same time? Ballet has a history extending back over several centuries, and those of us who work in this art form believe it still has a rich, long life ahead of it. But as it is practiced and expressed, ballet happens only in the moment. The soloist stretching her leg to 6 o'clock and *beyond*, causing the audience to gasp, cannot stay like that. We know this. Isn't that precisely why we gasp?

These impossible moments are many in William Forsythe's works. The American has expanded the possibilities of ballet – and in doing so he has changed its future. With extreme precision and sense of space, dizzying devices and pioneering electronic music courtesy of partner Thom Willems, Forsythe has become a *fêted* choreographer – one who has defined our art form. But he has also challenged our sense of the aesthetic and the very concept of ballet. How far can we stretch the language of ballet and still insist that we are watching classical movements?

«This is extreme ballet,» says Melissa Hough, who pushes her body to its limits in *Steptext*. She is joined by others, including Gakuro Matsui, who views Forsythe's works as «ballet of the future».



In *One Flat Thing, reproduced* 14 dancers fight for existence among merciless steel surfaces, tabletops that, in the imaginations of the dancers and the audience, become both the hazards of the past and obstacles in the present.

*Steptext* dates from 1985, the same year as the blockbuster *Back to the Future*. This would become one of choreographer in residence Alan Lucien Øyen's favourite films – and perhaps one of the reasons why he became so interested in time. The nostalgic Øyen, sees himself as «Back» and Forsythe as «Future» Øyen is an idiosyncratic artist, capable of forging natural links between theatre, dance and film – often via a dizzying creative process.

Now he has done it again: in just one month, he has created a new work for the main stage. He has persuaded the dancers to stretch themselves and turn down the tempo, while the skeletons remind us of the unrelenting question: When is it our turn to die?

By investigating what time is, he also asks who we are, wandering around with these notions of the past and expectations for – or fear of – the future.

The future is already here. We just have to turn down the tempo and sharpen our senses. Time will take care of the rest.

Welcome inside!  
Ingrid Lorentzen, *Ballet Director*

# BIOGRAFIER

## **William Forsythe, koreografi, kostymedesign, lysdesign**

Forsythe ble født i New York i 1949, utdannet ved Joffrey Ballet School. Ble i 1973 ansatt som danser i Stuttgarter Ballets, og begynte senere å koreografere for kompaniet. Han jobbet for Basel Ballet, München Ballet, Deutsche Oper Ballet i Berlin, The Joffrey Ballet og Nederlands Dans Theater, før han ble sjef for Frankfurt-balletten, som han ledet i 20 år. I løpet av denne tiden skapte han mange av vår tids mest kjente danse-teaterforestillinger, som *The Loss of Small Detail* (1991) i samarbeid med komponisten Thom Willems og designeren Issey Miyake. Andre nøkkeloppsetninger er *Gänge* (1982), *Artifact* (1984), *Impressing the Czar* (1988), *Limb's Theorem* (1990), *A L I E / N A © T I O N* (1992), *Eidos:Telos* (1995), *Endless House* (1999) and *Kammer/Kammer* (2000) og *Decreation* (2003). I 2004 ble Frankfurt Ballet nedlagt, og det ble starten på Forsythe-kompaniet. Her ble bl. a. *Three Atmospheric Studies* (2005), *You made me a monster* (2005), *Human Writes* (2005), *Heterotopia* (2006), *The Defenders* (2007), *Yes we can't* (2008/2010), *I don't believe in outer space* (2008), *The Returns* (2009) og *Sider* (2011) produsert. Bare noen få utvalgte kompanier får sette opp hans nyeste balletter. I tillegg har William Forsythe jobbet med arkitektur/performance-installasjoner i samarbeid med bl.a. arkitekten Daniel Libeskind, og også film og interaktive multimediaverker. Forsythe holder foredrag og workshops ved universite-

ter og kulturelle institusjoner. I 2002 ble han valgt som dansementor for The Rolex Mentor and Protégé Arts Initiative. Forsythe er æresmedlem ved Laban Centre for Movement and Dance i London, og er tildelt et æresdoktorat hos The Juilliard School i New York. Forsythe er professor i dans samt kunstnerisk rådgiver ved Choreographic Institute ved University of Southern California Glorja Kaufman School of Dance. I 2015 ble William Forsythe huskoreograf ved Paris Opera Ballet.

## **Thom Willems, musikk**

Thom Willems' musikk er først og fremst laget for ballett. Siden 1985 har han samarbeidet med stjerne-koreografen William Forsythe, frem til 2004 med Ballett Frankfurt, og fra 2005 med The Forsythe Company. Sammen har de skapt over 65 verker som bl. a. *In the middle somewhat elevated* (1987) og *The Loss of Small Detail* (1991). Andre viktige produksjoner er *Impressing the Czar* (1988), *Limb's Theorem* (1990), *A L I E / N A (C) T I O N* (1992), *Eidos/Telos* (1995) *One flat thing, reproduced* (2000), *Sider* (2011) og *Study #3* (2013). Disse verkene finnes i repertoaret til så og si alle de store ballettkompaniene over hele verden inkludert The Mariinsky Ballet, Bolshoi Ballet, New York City Ballet, San Francisco Ballet, National Ballet of Canada, Paris Opera Ballet, Teatro alla Scala Milano, Royal Ballet Covent Garden, Wiener Staatsoper, Semper Oper Dresden og Ballet de l'Opéra de Lyon og mange flere. William Forsythes kortfilm *Solo*, med musikk av Willems,

ble i 1997 vist ved Whitney Biennial. Willems arbeid er også brukt av motedesignere som f.eks. Issey Miyake og Gianni Versace. I 2007 var han involvert i Tadao Andos forsknings-senter for design, 21\_21 Design Sight i Tokyo og i 2008 med Matthew Ritchies installasjon *The Morning Line* for Thyssen-Bornemisza Art Contemporary.

## **Stephen Galloway, kostymedesign**

Galloway arbeider (for tiden) over hele verden som koreograf og kreativ konsulent for bildeskapere og varemerker. I tillegg til sin 25 år lange karriere som ballettdanser har Galloway også vært aktiv på en rekke relaterte områder som kostymedesign, motefotografering, tidsskriftpublisering og musikk. I 1997 ble han invitert til å arbeide som kreativ konsulent for Mick Jagger, og har siden da fortsatt å arbeide med The Rolling



Camilla Spidsøe og Philip Currell / Steptext

Stones som rådgiver under videoproduksjoner, TV-opptredener og konserter, *Bridges of Babylon-turneen* og *Bigger Bang-turneen* samt *Shine a Light* som er Martin Scorseses dokumentar om bandet fra 2008. I løpet av tiden som solist ved Ballett Frankfurt, under William Forsythes ledelse, har Galloway fra 1985 til 2004 også samarbeidet med flere andre koreografer, og i tillegg arbeidet som kostymedesigner ved Ballett Frankfurt. Blant kompaniene som benytter Galloways design i sine produksjoner finner vi American Ballet Theatre, Mariinsky Ballet, Paris Opera Ballet, Scottish Ballet og Finlands Nasjonalballett. I tillegg har han mottatt to New York Dance and Performance «Bessie» Awards for sine kostymer. Han har satt opp moteshow for motehus som Yves Saint Laurent, Costume National, Versace og Issey Miyake hvor han arbeidet som kreativ leder fra 1993 til 1997. Han har også jobbet som konsulent for luksusmerker som Mercedes-Benz og Saab. Høydepunkter i Galloways karriere som musiker inkluderer utgivelsen av albumene *From This Day On* (2002) og *The Return of Lubrious* (2009). Les mer på [thecollectiveshift.com](http://thecollectiveshift.com).

### Thierry Guiderdoni, iscenesetter

Thierry Guiderdoni er født i Nice, Frankrike. Han tok sin danseutdanning ved Academie de Danse Princesse Grace i Monte-Carlo under ledelse av Marika Besobrasova. Guiderdoni er vinner av «Professional Prize» ved Prix de Lausanne i 1982, samme året som han ble med i The Stuttgart Ballet. Han arbeidet som danser for Ballet Frankfurt fra sesong 1991/92 til sesong 2003/04. I 2005 ble han ballettmester og kunstnerisk medhjelper hos William Forsythe i tillegg til stillingen om agendamanager for The Forsythe Company. For tiden frilanser han som scenearrangør for Forsythe Productions.

### Christopher Roman, iscenesetter

Roman startet sin dansekarriere ved The School of Cleveland Ballet og The School of American Ballet. Forsythes Bessie-belønte *You Made Me a Monster* ble produsert sammen med Christopher Roman som i 2009 fikk Tysklands høyeste teaterpris Der Deutsche Theaterpreis DER FAUST. Som ballettmester, koreografiassistent og administrator har Christopher satt opp arbeid av Forsythe internasjonalt og har stått i spissen for utdanning og utvikling hos The Forsythe Company. Roman var en av artistene som ble valgt ut til å bli en del av Solo Performance Commissioning Project med Deborah Hay i hennes verk *Dynamic*, og var en danser som ble utvalgt til å fremføre Boris Charmatz' samlingsverk *20 Dancers for the XX Century* ved MoMA. Han var nylig koreografiassistent for William Forsythes originale verk *Rearray* ved Sadler's Wells, og har nyprodusert Forsythes arbeid blant annet ved San Francisco Ballet, Finnish National Ballet, La Scala Opera Ballet, Bavarian State Ballet i München, Lyon Opera Ballet, The Paris Opera Ballet, The Juilliard School og Staatstheater Gärtnerplatz. Han sitter også i legatstyret for Forsythe Foundation og som kunstnerisk leder for ALTANA Cultural Foundation. I september 2013 overtok Christopher rollen som assisterende kunstnerisk leder i The Forsythe Company, og i november overtar han stillingen som kunstnerisk leder for *Dance On Ensemble* i tillegg til å være fast medlem i det Berlin-baserte dansekompaniet for dansere over 40.

### Alan Lucien Øyen, koreografi

Øyen jobber som regissør, koreograf, forfatter og utøver. Han er en av de mest spennende scenekunstnerne i Norge i dag, og har blitt lovprist både hjemme og internasjonalt. Han begynte som danser, og gikk ut fra ballettlinjen ved Kunsthøgskolen i



Camilla Spidsøe / Timelapse

Oslo i 2001. Han ble umiddelbart tilknyttet Carte Blanche og deretter Amanda Millers kompani Pretty Ugly Dance Company i Köln. Tre år senere begynte han å skrive, koreografere og iscenesette sine egne verk, og i 2006 etablerte han sitt eget kompani *winter guests* – som i løpet av disse årene har turnert i 16 land på tre kontinenter. Kompaniet mottar i dag basisfinansiering fra Kulturrådet. Øyen har skapt 21 sceneverk, inkludert 8 bestillingsverk for ballett- og dansekompanier i

inn- og utland. Arbeidene hans har tiltrukket seg erfarne og anerkjente utøvere, mange av dem som står på scenen er selv forfattere, koreografer og regissører. De siste årene har Øyen jobbet mest som sceneinstruktør og dramatiker. Han har skrevet fire skuespill for sitt eget kompani *winter guests*, inklusiv det episke fem og en halv timer lange skuespillet *Coelacanth*, oppført ved Den Norske Opera & Ballett høsten 2013. *Coelacanth* vant den prestisjetunge Hedda-prisen for beste scenetekst, i tillegg til nominasjoner i kategoriene beste forestilling og beste regi. Øyen har også vunnet flere priser, blant annet tre førstepriser for koreografi, *beste forestilling* og Oktoberdansprisen for skuespillet *AMERICA - Visions of love*. Han har også mottatt flere ærespriser, blant annet Årets Kunstner 2011 fra Bergen kommune. Alan Lucien Øyen er fra januar 2013 tilknyttet Den Norske Opera & Ballett som gjestende kunstner og huskoreograf.

### Åsmund Færavaag, scenografi

Færavaag har sin utdannelse fra Italia og er bosatt på Nesodden. Driver foretaket *closeorthproject* i gråsonene mellom kunst, arkitektur og møbeldesign. Har vært Alan Lucien Øyens/winter guests faste scenograf siden 2006. Han var å se som utøvende scenograf/«Naked Cowboy» på scenen, i den etter hvert legendariske winter guestproduksjonen *America, Visions of Love* i 2009/2010. Hadde i 2013 scenografien og rekvisittproduksjon på den fem timer lange teaterforestillingen *Coelacanth* av winter guests, som ble vist på Den Nationale Scene under festspillene i Bergen og på Operaens Scene 2, og som vant Hedda-pris for beste manus i 2014. Var også scenograf på Alan Lucien Øyens *Petrusjka*, fra *I Fokines verden*, på Hovedscenen i 2013.

### Martin Flack, lysdesign

Martin Flack har studert filosofi ved Universitetet i Bergen, men har jobbet med scenekunst siden 2002. Han har jobbet med Alan Øyen siden 2004 og er en del av Øyens scenekunstkompani *winter guests*. Martin er teknisk sjef i *winter guests*, men bidrar også kunstnerisk i kompaniet. Verdt å nevne er *Bird in Magic Rain with Tears* (scenografi/videodesign, 2011), *Lilly & George* (videodesign, 2012) og *Sinnerman* (lysdesign, 2014). Utenfor *winter guests* har Martin samarbeidet med Alan om *Fiction* (videodesign, Carte Blanche, 2012), *if we shadows have offended* (lysdesign, GöteborgsOperan, 2015) og *Obra* (lysdesign, Festspillene i Bergen/Den Nationale Scene, 2015). Martin har også vært teknisk sjef for blant annet Festspillene i Bergen og BIT Teatergarasjen. I tillegg til *Back to the Future* setter Martin i høst lys på *Woman* som vises på Scene 2 under CODA (Daniel Proietto, CODA/Riksteatret) og lager scenografi for *winter guests* og Nasjonalballettens juleforestilling, *Jingle Horse!* som spilles på Scene 2 i november og desember. Martin Flack bor i Bergen.

### Gunnar Innvær, lyddesign

Gunnar Innvær, også kjent som DJ Barabass, har vært tilknyttet winter guests som lyddesigner siden 2006. Han har i tillegg vært lydteknisk ansvarlig i Carte Blanche siden 2006, og har gjort lyddesign for flere av kompaniets forestillinger. Innvær har



Miharu Maki og Daniel Proietto / *Timelapse*

arbeidet for en rekke frie scenekunstgrupper og gjort lyddesign for bl.a. Nasjonalballetten, Carte Blanche, GöteborgsOperan, Stockholm Stadsteater, Teknisk museum, DNS og Riksteatret. Han har medvirket på et tjuetalls plateutgivelser både som utøver og produsent, med bakgrunn fra bandene Mushrooms, Atakama, Barabass & the Happy Few, og er for tiden aktiv som Doktor Døv i den avantgardistiske improvisasjonskvartetten Hemmelig Tempo. Innvær har komponert og produsert prisvinnende musikk for TV og film, samt lydinstallasjonen *Why birds sing*, som ble stilt ut i både Bergen, Tromsø, Kyoto og Utrecht.

# NASJONALBALLETTEN



Kristian Alm



Riccardo Ambrogi



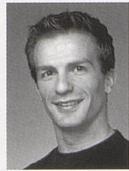
Victoria Francisca  
Amundsen



Paulo Arrais  
*/ solist, perm*



Kári Freyr  
Björnsson



Kaloyan Boyadjiev  
*/ solist*



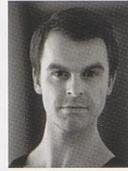
Thea Gudim  
Breder



Yoel Carreño  
*/ solist*



Scott Casban



Craig Lee  
Cathart  
*/ perm*



Clair Constant



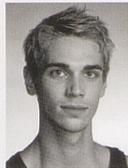
Yolanda Correa  
*/ solist*



Philip Currell  
*/ solist*



Natasha Jones  
Dale



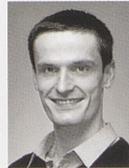
Martin Dauchez



Douwe Dekkers



Cina Espejord



Ole Willy  
Falkhaugen



Julie Gardette  
*/ perm*



Sebastian Goffin



Francesca  
Golfetto



Osiel Gouneo  
*/ solist*



Andreas Heise



Lindsay Heggdal



Silas Henriksen



Melissa Hough  
*/ solist*



Per Andreas  
Hovdal



Yoshifumi Inao



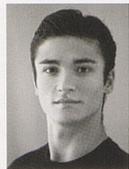
Celine Kraal



Sae Hyun Kwon



Jorund Langeggen



Lucas Lima



Emma Lloyd



Samantha Lynch



Leyna Magbutay



Miharu Maki



Marchela  
Marinova



Gakuro Matsui  
*/ solist*



Niklas Mattsson



Lisa Nielsen



Maiko Nishino  
*/ solist*



Chihiro Nomura  
*/ perm*



Grete Sofie Borud  
Nybakken



Marco Pagetti



Daniel Proietto  
*/ gjestartist*



Robert Refling



Caroline Roca



Georgie Rose



François Rousseau



Arne Kristian  
Ruutu */ solist*

# NASJONALBALLETTEN UNG



Matias Rønningen



Cristiane Sá



Alexandra  
Santana / *solist*



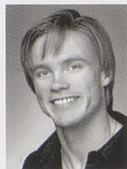
Eugenie Skilnand  
/ *solist*



Garrett Smith  
/ *perm*



Camilla Spidsøe  
/ *solist*



Kristian Stovind



Kathryn Walsh  
Thomas



Sonia Vinograd



Mark Wax



Dirk  
Weyershausen  
/ *solist*



Stine Østvold



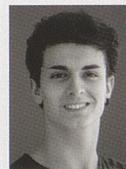
Anette Antal



Alberto Ballester



Embla Skogedal  
Bergerud



Luca Curelli



Bart Engelen



Marin Jalut Motte



Ada Marthinsen



Klara Mårtensson



Sofia Skjønneberg



Kenji Wilkie



Ingrid Lorentzen  
/ *ballettsjef*



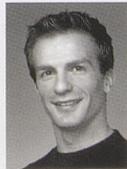
Christopher  
Kettner  
/ *ass. ballettsjef*



Richard Suttie  
/ *ass. ballettsjef*



Helle Sørbye  
Larsen  
/ *sjefsprodusent*



Kaloyan Boyadjiev  
/ *leder, NNB UNG  
/ solist*



Hedda Staver  
Cooke / *ballett-  
mester / danser*



Aarne Kristian  
Ruutu / *ballett-  
mester / solist*



Mimi Cejka  
/ *produsent*



Anette Edmunds  
/ *produsent*



Lars Kolstad  
/ *produsent*

BALLETTADMINISTRASJONEN

ADMINISTRATIV STAB  
Inga Lotte Nordbye  
PA for ballettsjefen  
/ *perm*  
Therese Leander,  
PA for ballettsjefen  
/ *vikar*

Carina Scherman  
*adm.koordinator*  
Siri Karine Bjerknes,  
*ressursplan.* / *perm*  
Hilde C. Storm,  
*ressursplan. korttid*  
/ *vikar*

Lauren Hauser  
*ressursplanlegger*  
Linn Korssjøen  
*adm.konsulent*

BALLETTREPETITØRER  
Milan Petrovic  
*ballettrepititor*  
Andrey Podborskiy  
*ballettrepititor*

Charles Rinaudo  
*ballettrepititor*  
Zelina Sannum  
*ballettrepititor*  
Yoko Toda  
*ballettrepititor*

BALLETTSKOLEN  
Knut Breder  
*leder av Ballettskolen*

KOREOGRAFIHUSET  
Lars Kolstad  
*produsent*

NNBs  
HELSEIENESTER  
Gordon Craig  
*osteopat*  
Hilde Fredriksen  
*manuellterapeut*

Lisbeth Hasslan  
*fysioterapeut*  
Rune Steen  
*akupunktør /  
massasjeterapeut*

Fred Konrad  
*ballettpedagog*



Den Norske Opera & Ballett takker følgende samarbeidspartnere og bidragsytere  
/The Norwegian National Opera & Ballet gratefully acknowledges the support of  
the following sponsors and contributors:

Hovedsamarbeidspartnere  
/Main Sponsors:

Det Norske Veritas  
DNB  
OBOS  
PwC  
Statkraft  
Volvo Car Norway

Samarbeidspartnere

/Sponsors:

Mills  
Radisson Blu Plaza Hotel

Partnere med særskilt avtale:

Anders Jahres Humanitære Stiftelse  
Color Line

Prosjektpartnere

/Project partners:

ConocoPhillips  
Danske Bank  
Kistefos  
Norsk Tipping  
Umoe

Sponsorprogrammet Ta Plass

/Take a Seat Programme:

Dampskibsaktieselskabet Theologos  
Hathon Holding

Den Norske Opera & Ballett takker følgende  
institusjoner og stiftelser for verdifulle bidrag  
/The Norwegian National Opera & Ballet  
gratefully acknowledges invaluable contributions  
from the following institutions and foundations:

Skipsreder Tom Wilhelmsens Stiftelse  
Operaens Venner

Den Norske Opera & Ballett er heleid av den  
norske stat og mottar et årlig driftstilskudd  
bevilget av Stortinget.  
/The Norwegian National Opera & Ballet is a  
publicly owned company receiving an annual  
grant from the Norwegian Parliament.

## ET UNIKT SAMARBEID

Color Line er en høyt verdsatt partner for oss i Operaen. Vårt samarbeid foregår på to viktige satsningsområder:

For det første har vi inngått en langsiktig avtale om finansieringsbistand til Barnekoret ved Den Norske Opera & Ballett. Dette skjer gjennom et betydelig årlig bidrag fra Color Lines lotterimidler. På denne måten er Barnekoret blitt styrket i den grad at det vekker internasjonal oppmerksomhet.

Våre mange unge og entusiastiske sangertalenter får i dag et bedre pedagogisk tilbud enn vi ellers kunne gitt dem. Samtidig er Barnekorets repertoar blitt utvidet, og i løpet av få år har dette også medført flere nye norske operaer for barn og ungdom. Det betyr et større tilbud til vårt unge publikum.

Og sist, men ikke minst, har Color Lines sjenerøse støtte satt oss i stand til å samarbeide med barnekor og operaselskaper over hele landet, gjennom samproduksjoner og ressursutveksling.

Men Color Line tenker også nytt og fremtidsrettet innenfor sitt eget virkefelt. Selskapet har lenge gått i bresjen for et mer vitalt samspill mellom reiseliv og kultur. Derfor har de invitert Den Norske Opera & Ballett med på å skape et rikere tilbud til utenlandske turister.

Med skreddersydde billett-, besøks- og cruisepakker har dette allerede gitt oss en økt tilstrømming av et internasjonalt publikum. Det gjør Norge til et mer attraktivt reisemål og Den Norske Opera & Ballett til et mer vitalt hus.

I tillegg er planen at også våre egne opera- og ballettelkere skal ansøres til å reise ut. Så kommer de kanskje kyndigere tilbake og blir det krevende hjemmepublikumet ethvert operahus vil ønske seg!

Den Norske Opera & Ballett er svært takknemlige for den rollen Color Line spiller som inspirator, støttespiller og samarbeidspartner.



*Color Line*





Har du  
husket å få  
OBOS-rabatt?

# OBOS-medlemmer får rabatt på Den Norske Opera & Ballett

Melder du deg inn i OBOS nå, stiller du mye sterkere den dagen du skal kjøpe din egen bolig. Medlemskapet gir deg dessuten en rekke fordeler også alle de årene du ikke benytter deg av forkjøpsretten:

- Inntil 50 % rabatt på bolig- og kulturtilbud.
- Svært gode betingelser på lån, sparing og forsikring.
- Forkjøpsrett til 80 000 nye og brukte OBOS-boliger.



**BLI MEDLEM:**

[www.obos.no](http://www.obos.no) eller send sms: **OBOS** til **2030**.

# Kan vi friste med en go'bit?

**Sushi, søte fristelser eller 3-retters middag? I Byporten kan du utfordre smaksløkene. Våre serveringssteder diskur alltid opp med fristende go'biten.**

**Bambus Noodles** Eksotisk og spennende, smaksrikt og livlig. Her får du noodles-retter, supper og vårfuller av ypperste kvalitet tilpasset norske ganer - både til de som liker det sterkt og til de som foretrekker den milde, eksotiske smaken.

**Bambus Sushi** Her brukes kun ferske og førsteklasses råvarer når erfarne sushi-kokker med omhu og omtanke tilbereder maten. Moderne asiatisk mat. Bred og variert meny med retter fra Kina, Thailand, Vietnam og Japan.

**BIT** Nystekte baguetter i forskjellige størrelser, dansk rugbrødsandwich, fransk landbrød og nydelige salater med akkurat det du vil fra et rikholdig utvalg - med flere hjemmelagde dressinger. BIT har et godt utvalg baristakaffe og en fristende og populær bakevaredisk med ferske, hjemmelagde bakevarer.

**Egon Restaurant** En uformell restaurant med en svært innholdsrik og variert meny, enten du er ute for å spise frokost, lunsj, middag eller du bare ønsker en snack eller en kopp kaffe. En, to eller tre retter, pizza, salater, hamburger, tapas m.m. Egen barnemeny. Og naturligvis glutenfrie alternativer. Uteservering med 225 plasser.

**Espresso House** Hos Espresso House er kaffen en lidenskap, men du får også ferskt bakverk fra eget bakeri, nylagde salater, sandwiches som serveres kalde eller varme, yoghurter, smoothie og et stort utvalg kalde drikker. Her kan du nyte alle dagens måltider.

**Funky Frozen Yogurt** Et selvbetjenings-konsept med yoghurt-is. Du velger selv hva du vil ha, ned til minste detalj. Smaksvariantene er mange, og du får også sorbet'er. Ca. 30 topping-alternativer - både de sunne og de mer morsomme.

**Italo's Pizza & Pasta** Her får du et utsøkt utvalg av ekte italienske hjemmelagete pasta, pizza og småretter.

**Let & Godt** serverer herlig kebab og hamburgerer. Inngang fra Biskop Gunnerus' gate.

**SmoothieXchange** Vi lager smoothies "The American Way". Kun ferske naturlige bær og frukter, uten tilsetning av sukker eller konserveringsmidler. Du kan også tilsette forskjellige typer proteiner, hvetegegg, coconut oil mm.

**Subway** Her får du subs og salater i alle tenkelige varianter. Du kan velge mellom 5 brødtyper til din sub, som vi lager fersk foran øynene dine, akkurat slik du vil ha den. Et stort utvalg drikke, kaffe og cookies.

**Taza Taza** Ekte indiske retter, salater, wraps og nystekte nanbrød fra egen stenovn. Vi har naturligvis også indisk te, nypresset appelsin- og grønnsaksjuice, mango-lassi og nydelig kaffe.

I **Lobbybaren på Scandic Hotel** kan du nyte en kopp kaffe, forfriskninger og noe smågodt.

De fleste av våre spisesteder har Take away og levering i Oslo. Levering også til selskaper.

**Serveringsstedene du ikke finner alle andre steder**

Åpningstid butikker: 10-21 (20)  
Enkelte butikker åpner tidligere.  
Serveringssteder og kiosker åpent tidlig og sent.



www.byporten.no



Send sms  
BYPORTEN til 2242





DNB

DNB samarbeider med idrettsforbund, kulturinstitusjoner og ideelle organisasjoner over hele landet.

DNB har i over 20 år hatt et samarbeid med Den Norske Opera & Ballett, en kulturinstitusjon som både tar vare på og utvikler kunstarter som en stadig større del av befolkningen har lært seg å sette pris på.

**Stolt sponsor av mangfoldet**



# CULLBERGBALETTEN (SE)

«HIGHLIGHTS»

med koreografier av Trajal Harrel & Eszter Salamon

Ons. 11. - fre. 13. november kl. 19:00

[DANSENHUS.COM](http://DANSENHUS.COM)

**DANSENS  
HUS** NASJONAL  
SCENE FOR  
DANS

OTIRBAN LÖRÉN



# FRA PRØVESAL TIL TEPPEFALL

VI SAMARBEIDER MED DEN NORSKE OPERA & BALLETT

DNB

pwc

Statkraft



OBOS



# VISSTE DU AT

---

- ▷ **vi har gratis trådløst nettverk/WIFI i foajeen?**  
Når du besøker oss på Operaen kan du benytte deg av vårt trådløse nettverk Opera-gjestesone, lese mer om forestillingene og bestille billetter på [operaen.no](http://operaen.no). Du behøver ikke brukernavn eller passord.
- ▷ **1 time før hver forestilling på Hovedscenen** er det en gratis introduksjon i Formidlingssenteret ved siden av billettluken?
- ▷ **selv om mange av våre oppsetninger** har gått for fulle hus, legges det ofte ut restplasser samme dag som forestillingen er?
- ▷ **du kan være med på omvisning backstage i Operaen?** Vi tilbyr daglige omvisninger på norsk, engelske flere ganger i uken.
- ▷ **vi også har omvisninger for private grupper og skoler?** Send en e-post til [omvisninger@operaen.no](mailto:omvisninger@operaen.no) eller kontakt oss mandag–fredag kl. 10–12 på tlf. 47 91 51 61.
- ▷ **vi har en butikk i foajeen?** Vi tilbyr kvalitetsprodukter innen opera, ballett og klassisk musikk, deriblant CD-er, DVD-er og unike håndsydde produkter.

For mer informasjon, [operaen.no](http://operaen.no)



OPERAEN.NO / 21 42 21 21

